

Paweł Kamiński*, Szczepan Czarnecki**

Europeizacja organizacji społeczeństwa obywatelskiego

Europeanization of civil society organizations

Abstract: Organized interest groups and advocacy organizations in democratic states play a crucial role in shaping public policies and influencing the final form of development models implemented. Individual public policies are created and executed both at the national level and within the framework of the European Union (EU). Simultaneously, the process of European integration has led to an increased transfer of competencies from the national to the European level. Consequently, interest groups aiming to maintain influence over legislation cannot rely solely on access to national public policy channels; they must also invest resources in lobbying at the European level. Therefore, the goal of this analysis is to explore whether and how organized interest groups from selected Central and Eastern European countries are subject to Europeanization pressure.

Keywords: Organized Interest Groups, Europeanization, Central Europe

Streszczenie: Zorganizowane grupy interesów i organizacje rzecznictwa w państwach demokratycznych odgrywają istotną rolę w procesie kreowania polityk publicznych oraz wpływają na finalny kształt realizowanych modeli rozwojowych. Poszczególne polityki publiczne są tworzone i realizowane zarówno na poziomie krajowym, jak i na poziomie Unii Europejskiej (UE). Równocześnie proces integracji europejskiej doprowadził do coraz większego transferu kompetencji z poziomu narodowego na poziom europejski¹. W konsekwencji, grupy interesu, które chcą utrzymać wpływ na kształt legislacji, nie mogą polegać wyłącznie na dostępie do krajowych kanałów wpływu kształtowania polityk publicznych, lecz muszą zainwestować środki w lobbings na poziomie europejskim. Tym samym celem podjętej analizy jest odpowiedź na pytanie, czy oraz w jaki sposób zorganizowane grupy interesów z wybranych państw Europy Środkowo-Wschodniej podlegają presji europeizacyjnej.

Słowa kluczowe: zorganizowane grupy interesów, europeizacja, Europa Środkowa

* dr, Polska Akademia Nauk, ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7874-3005>.

** dr, Polska Akademia Nauk, Uniwersytet Palackiego w Ołomuńcu, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1363-194X>.

1 H. Klüver, *Measuring interest group influence using quantitative text analysis*, „European Union Politics” 2009, nr 10 (4), s. 535-549.

W środowisku naukowym panuje zgoda co do tego, że nie ma jednoznacznej definicji „europeizacji”, a sam termin używany jest w rozmaitych kontekstach oraz w odniesieniu do różnych okresów historycznych². Ze współczesnej perspektywy europeizacja rozumiana jest najczęściej jako proces, w wyniku którego państwa członkowskie Unii Europejskiej (UE) oraz państwa kandydujące do członkostwa adaptują swoje struktury polityczne, prawne i administracyjne do standardów i wymogów UE. W aspekcie społecznym i kulturowym odnosi się on zaś do rozprzestrzeniania się europejskich wartości, norm społecznych i wzorców kulturalnych poza granice geograficzne Europy, wpływając na inne regiony i kultury³. Według Bulmera możemy „europeizację” rozumieć jako (1) przeniesienie z Europy do innych jurysdykcji polityki, układów instytucjonalnych, reguł, przekonań lub norm oraz (2) jako budowanie zdolności w Europie, co również obejmuje transfer polityki, układów instytucjonalnych, reguł, przekonań lub norm⁴.

W tym artykule będziemy nawiązywać do tego drugiego, bardziej popularnego podejścia. W tym kontekście jedna z pierwszych definicji stwierdza: „europeizacja jest stopniowym procesem, który reorientuje kierunek i kształt polityki do stopnia, w jakim polityczne i ekonomiczne dynamiki Wspólnoty Europejskiej stają się częścią logiki organizacyjnej krajowej polityki i procesu tworzenia polityki”⁵. Radaelli definiuje „europeizację” jako „procesy (a) konstrukcji, (b) dyfuzji i (c) instytucjonalizacji formalnych i nieformalnych reguł, procedur, paradygmatów polityki, stylów, „sposobów postępowania” oraz współdzielonych przekonań i norm, które są najpierw zdefiniowane i ugruntowane w procesie tworzenia polityki publicznej i polityki UE, a następnie inkorporowane w logikę dyskursu krajowego, tożsamości, struktur politycznych i polityk publicznych”⁶.

- 2 K. Hussein, *Conclusion: The National Co-ordination of EU Policy: Confronting the Challenge*, [w:] *The National Co-ordination of EU Policy: The Domestic Level*, K. Hussein Kassim, G. Peters, V. Wright (red.), Oxford 2000; T. Flockhart, *Europeanization or EU-ization? The Transfer of European Norms across Time and Space*, „Journal of Common Market Studies” 2010, nr 48 (4), s. 787-810.
- 3 K. Featherstone, C. M. Radaelli, *The Politics of Europeanization*, Oxford 2003.
- 4 S. Bulmer, *Theorizing Europeanization*, [w:] *Europeanization*, P. Graziano, M. P. Vink (red.), London 2008, s. 46-58.
- 5 R. Ladrech, *Europeanization and Political Parties: Towards a Framework for Analysis*, „Party Politics” 2002, nr 8 (4), s. 17.
- 6 C. M. Radelli, *Policy transfer in the European Union*, „Governance” 2000, nr 13 (1), s. 25-43.

Taka definicja pozwala nam uwzględnić nie tylko instytucje państwowe państw członkowskich i kandydujących, ale także organizacje funkcjonujące w społeczeństwie obywatelskim, np. fundacje, stowarzyszenia, związki zawodowe oraz wszelkie inne grupy interesu.

1. Dlaczego grupy interesu podlegają europeizacji?

W zachodnioeuropejskiej nauce przyjmuje się dwa główne modele wyjaśniające europeizację grup interesu⁷. W pierwszym mamy do czynienia z powiązaniem stopnia dostępu (ang. *degree of access*) na poziomie krajowym a europeizacją. Mamy do wyboru jednak dwa warianty: (1) na poziomie europejskim działają te organizacje, które mają dominującą pozycję na arenie krajowej, (2) grupy interesu, które nie mają dostępu i wpływu na poziomie krajowym, próbują to kompensować, przenosząc swoje działania na poziom europejski. Klüver zauważa, że w krajach oferujących wiele punktów dostępu do decydentów grupy interesu nie muszą się europeizować. W innej sytuacji są kraje z systemami etatystycznymi, np. Francja, gdzie grupy są bardziej skłonne do przenoszenia swoich działań na poziom UE z powodu poważnych krajowych ograniczeń dostępu.

Drugi model nawiązuje do stopnia dopasowania (ang. *degree of fit*) grup interesu do struktury instytucjonalnej UE. Zgodnie z tym wyjaśnieniem, grupy interesu, które funkcjonują w strukturze przypominającej proces decyzyjny w UE, powinny mieć znacznie mniej problemów z przeniesieniem swoich działań na poziom UE⁸. Grupom interesu, które na poziomie krajowym nauczyły się funkcjonować w wielopoziomowej strukturze możliwości i ograniczeń, powinno być zdecydowanie łatwiej odnaleźć się w lobbingu europejskim. Grupy interesu pochodzące z państw federalnych, gdzie dominuje system pluralistyczny reprezentacji interesów, powinny być bardziej skłonne do europeizacji⁹. Beyers i Kerremans zauważają również, że prawdopodobieństwo europeizacji jest zależne również od specjalizacji

7 D. Kanol, *Europeanization of domestic interest groups*, „Interest Groups & Advocacy” 2016, nr 5, s. 165-171.

8 H. Klüver, op. cit., s. 535-549.

9 D. Kanol, op. cit., s. 165-171.

grup¹⁰. Dodatkowo, grupy aktywne w obszarach polityki o wysokim poziomie kompetencji UE powinny być bardziej skłonne do angażowania się w lobbing na poziomie UE.

Dür i Mateo zoperacjonalizowali europeizację jako czas poświęcony na lobbing prawa europejskiego oraz instytucji UE¹¹. Autorzy przekonują, że grupy biznesowe uważane są za najbardziej skuteczne pod względem obecności w Brukseli, kontaktów z instytucjami UE oraz zdolności do wywierania wpływu. Organizacje pozarządowe (NGO) posiadają mniejsze zdolności do wpływania na kształt polityki UE. Jako powód podaje się ograniczone zasoby na działania lobbingowe oraz to, że areny krajowe są dla tych organizacji istotniejsze¹².

W kontekście Europy Środkowo-Wschodniej wpływ europeizacji jest wnikliwie badany z perspektywy instytucji politycznych, natomiast analiza oddziaływania na organizacje społeczeństwa obywatelskiego wciąż należy do rzadkości (warto przytoczyć wyjątki: Císař and Vráblíková 2012, Rozbicka et al., 2021; Cekik, 2017, Czarnecki i Riedel, 2021).

Wczesna literatura na temat demokratyzacji w postkomunistycznej Europie definiowała społeczeństwo obywatelskie jako dynamiczną siłę napędzaną popularnym wsparciem dla rewolucji 1989 r.¹³ Jednakże społeczeństwa obywatelskie odgrywały inną rolę niż w zachodnich demokracjach, ponieważ zostały ustanowione w innym kontekście – bez kilku dekad instytucjonalizacji. Stąd też początki zorganizowanego społeczeństwa obywatelskiego z pewnością nie należały do łatwych, szczególnie jeśli weźmie się pod uwagę powszechnie panującą apatię i słabość społeczeństwa obywatelskiego¹⁴. Być może jest to jeden z głównych powodów, dlaczego tworzenie pierwszych organizacji miało często charakter odgórny. Makowski przytacza polski przypadek, gdzie pierwsze organizacje tworzone były przez postsolidar-

10 J. Beyers, B. Kerremans, *Critical resource dependencies and the Europeanization of domestic interest groups*, „Journal of European Public Policy” 2007, nr 14 (3), s. 460-481.

11 A. Dür, G. Mateo, *The Europeanization of interest groups: Group type, resources and policy area*, „European Union Politics” 2014, nr 15 (4), s. 572-594.

12 Ibidem.

13 I. L. Cohen, A. Arato, *Civil Society and Political Theory*, Cambridge 1992.

14 M. D. Howard, *The Weakness of Civil Society in Post-Communist Europe*, Cambridge 2003, s. 20.

nościowe elity, które nie zdecydowały się pójść w stronę polityki¹⁵. Wiemy też, że wraz z upadkiem komunizmu i początkiem demokratycznej transformacji, rozwój organizacji pozarządowych w Europie Środkowo-Wschodniej był w dużej mierze wspierany przez zagranicę. W pierwszej dekadzie transformacji były to fundusze amerykańskie (np. Fundacja Forda, Open Society Foundation), natomiast wraz z rozpoczęciem negocjacji akcesyjnych, pojawiły się fundusze europejskie¹⁶. Co więcej, program Unii Europejskiej „PHARE” przyczynił się do niemal 200 milionów dolarów przekazanych na wsparcie społeczeństwa obywatelskiego, w tym organizacji pozarządowych¹⁷.

Polska, Słowenia i Litwa przystąpiły do Unii Europejskiej w 2004 r. Od tego czasu wpływ UE na sektor grup interesu miał charakter dwuczłonowy. Po pierwsze, fundusze UE – dystrybuowane przez agencje narodowe i rządy prowincjonalne – stały się cenną częścią budżetów organizacji¹⁸. Najnowsze statystyki pokazują, że schematy finansowania unijnego i krajowego stanowią średnio do 50% budżetów organizacji. Po drugie, ważną zmianą było również wymuszenie przez UE na państwach starających się o członkostwo w UE szerszych konsultacji społecznych z sektorem pozarządowym.

Unia Europejska, sama przechodząca poważny kryzys demokratycznego deficytu, wywierała silną presję na państwa kandydujące, aby angażowały obywateli i organizacje społeczeństwa obywatelskiego w procesy tworzenia polityki¹⁹. Znalazło to swoje odzwierciedlenie m.in. w Traktacie z Nicei (artykuły 138 i 139 oraz 257). Dodatkowo, dwa oświadczenia zostały poświęcone specjalnie kwestiom trzeciego sektora²⁰. W tej sprawie UE opracowała inicjatywę zwaną Dialogiem Spo-

15 G. Makowski, *Rozwój sektora organizacji pozarządowych w Polsce po 1989 r.*, „Obywatelstwo i Społeczeństwo Obywatelskie w Polsce” 2015, nr 4 (44), s. 57-85.

16 A. Cekik, *Adapting to Europe? Business Interests and Civil Society Groups in Accession Countries*, „West European Politics” 2017, nr 5 (40), s. 1066-1087.

17 J. R. Wedel, *Collision and collusion: The strange case of Western aid to Eastern Europe*, New York 2018.

18 R. Sanchez Salgado, *Rebalancing EU Interest Representation? Associative Democracy and EU Funding of Civil Society Organizations*, „Journal of Common Market Studies” 2014, nr 2 (52), s. 337-353.

19 Patrz: G. Makowski, op. cit., s. 57-85; N. Pérez-Solórzano Borragán, *EU Accession and Interest Politics in Central and Eastern Europe*, „Perspectives on European Politics and Society” 2004, nr 5 (2), s. 243-272.

20 R. Riedel, *Europeizacja – koncepcje i agenda badawcza*, [w:] *Europeizacja – mechanizmy, wymiary, efekty*, R. Riedel, A. Paczeński (red.), Oslo-Toruń-Wrocław 2010.

łeczeństwa Obywatelskiego, „aby wygenerować dialog z obywatelami Europy i zapewnić szerokie wsparcie dla procesu rozszerzenia, zarówno w państwach członkowskich UE, jak i krajach kandydujących”²¹. Komisja Europejska sugerowała państwu aspirującemu do członkostwa wspieranie dalszego rozwoju społeczeństwa obywatelskiego w krajach kandydujących, co jest kluczowe dla konsolidacji praw człowieka i demokracji, zgodnie z kryteriami politycznymi dla przystąpienia. Udział organizacji pozarządowych był szczególnie pożądanym w obszarach, gdzie polityki UE i fundusze strukturalne UE miały odgrywać dominującą rolę, kiedy rozszerzenie weszło w życie w 2004 r. Panowało ogólne przekonanie, że zachodni model sektora non-profit zostanie wdrożony w regionie ze stabilnym przepływem środków finansowych z dotacji państwowych, darowizn prywatnych lub własnych dochodów²². Jak dodaje Cekik²³, „pod wpływem tej presji rządy krajowe obecnie konsultują się z grupami interesu w różnych kwestiach związanych z transpozycją ustawodawstwa UE, wprowadzają praktyki przesłuchania komisji parlamentarnych z udziałem społeczeństwa obywatelskiego, a nawet wprowadzają zmiany w swoich ustawach regulujących udział grup interesu w przygotowaniu polityki publicznej”.

Same organizacje w krajach Europy Środkowo-Wschodniej musiały dostosować swoje strategie i struktury, aby skutecznie współpracować zarówno z instytucjami krajowymi, jak i europejskimi. Często wiąże się to z rozwijaniem wiedzy na temat spraw UE, zakładaniem biur w Brukseli oraz tworzeniem koalicji z podobnie myślącymi organizacjami w całej UE.

2. Hipotezy

Badając europeizację grup interesu w Europie Środkowo-Wschodniej, spodziewamy się różnic pomiędzy różnymi typami organizacji. Literatura przedmiotu w tym przypadku nie daje jednoznacznej od-

21 Comission of the Euroean Communities, *TOWARDS THE ENLARGED UNION Strategy Paper and Report of the European Commission on the progress towards accession by each of the candidate countries*, Brussels 2002.

22 O. Potluka, M. Špaček, J. Remr, *Non-governmental Organizations as Partners: Obstacles in the EU Cohesion Policy?*, „Ekonomický časopis” 2017, nr 65, s. 715-736.

23 A. Cekik, op. cit., s. 1066-1087.

powiedzi, które organizacje mogą łatwiej się europeizować. Niektórzy autorzy podkreślają uprzywilejowanie grup biznesowych, które posiadają większe środki oraz mogą więcej zyskać poprzez funkcjonowanie na poziomie europejskim. Można również zauważyć, że stowarzyszenia biznesowe często postrzegane są jako uprzywilejowane pod względem dostępu do decydentów²⁴. W swoich badaniach nad grupami interesu i partiami politycznymi w UE pokazuje się też, że grupy biznesowe próbują nawiązać kontakt z całą paletą różnych aktorów²⁵. Dür and Matteo sugerują, iż grupy biznesowe reprezentujące skoncentrowane interesy napotykać na mniejszą liczbę problemów związanych z działaniem zbiorowym niż rozproszone organizacje (np. grupy zrzeszające pacjentów czy konsumentów)²⁶. Z drugiej strony Cekik pokazuje na przykładzie Czarnogóry, Macedonii i Serbii, że typologia grup nie determinuje poziomu europeizacji²⁷. Posiłkując się argumentami przedstawionymi powyżej, zakładamy, iż grupy biznesowe podlegają większej europeizacji aniżeli inne organizacje. Kiedy literatura przedmiotu nie jest jednoznaczna (o europeizacji mogą decydować inne czynniki: np. system reprezentacji na poziomie krajowym), w nowych demokracjach UE nierównowaga finansowa pomiędzy aktorami może prowadzić do pewnego skrzywienia w reprezentacji interesów.

H1 Grupy biznesowe będą bardziej zeuropeizowane niż organizacje pozarządowe

Kontakty grup interesu z partiami politycznymi są w ostatnich latach szczegółowo analizowane²⁸. Grupy deklarujące kontakt z partia-

24 A. Tresch, M. Fischer, *In search of political influence: Outside lobbying behaviour and media coverage of social movements, interest groups and political parties in six Western European countries*, „International Political Science Review” 2015, nr 36 (4), s. 355-372.

25 I. De Bruycker, *Framing and advocacy: A research agenda for interest group studies*, „Journal of European Public Policy” 2016, nr 24 (5), s. 775-787.

26 A. Dür, G. Mateo, op. cit., s. 572-594.

27 A. Cekik, op. cit., s. 1066-1087.

28 Zob.: S. Otjes, A. Rasmussen, *The Collaboration Between Interest Groups and Political Parties in Multi-party Democracies: Party System Dynamics and the Effect of Power and Ideology*, „Party Politics” 2017, nr 23 (2), s. 96-109; E. H. Allern, S. Otjes, T. Poguntke, V. Hansen, D. Marshall, S. Saurugger, *Conceptualizing and measuring party-interest group relationships*, „Party Politics” 2020, nr 27 (6), s. 1254-1267; S. Czarnecki, E. Piotrkowska, *Interest Groups and Political Parties in Central and Eastern Europe*, „Interest Groups & Advocacy” 2021, nr 10 (4), s. 376-398; P. Kamiński, *Filling the blanks. Political parties, interest groups, and representation of civil society*, [w:] *Exploring Organized Interests in Post-Communist Policy-Making*, M. Dobbins, R. Riedel (red.), London 2021.

mi politycznymi na poziomie narodowym mogą mieć lepszy dostęp do europejskich instytucji i sieci, przez co łatwiej adaptują europejskie normy i wartości. Dostęp ten może wynikać zarówno z oficjalnych relacji, jak i nieformalnych sieci wpływu. Co więcej, grupy, które utrzymują kontakty z partiami narodowymi, mogą być postrzegane jako bardziej legitymizowane podmioty na szczeblu europejskim. Partie mogą działać jako swoisty most między lokalnymi/grupowymi interesami, a instytucjami europejskimi, zwiększając tym samym europejski profil wspomnianych grup.

H2a Grupy deklaruujące kontakt z partiami politycznymi na poziomie narodowym będą bardziej zeuropeizowane

Władza wykonawcza wprowadza w życie ustanawiane prawo, jednakże bardzo często nie posiada przy tym wystarczającego *know-how* oraz działa pod presją czasu. Grupy interesu – szczególnie te posiadające ekspercką i niszową wiedzę – mogą wspomóc proces legislacyjny i do tego służy instytucja konsultacji publicznych oraz opiniowania procedowanych aktów prawnych. Kontakt z ministerstwami sprzyja transferowi wiedzy na temat regulacji oraz standardów unijnych, co z kolei wpływa na internalizację europejskich norm czy praktyk przez te grupy²⁹. Sprzyja to również lepszemu zrozumieniu priorytetów i strategii politycznych UE, co stwarza możliwości skutecznego lobbyingu oraz adaptacji do europejskich wymogów politycznych oraz legislacyjnych³⁰.

H2b Grupy deklaruujące kontakt z ministerstwami na poziomie narodowym będą bardziej zeuropeizowane

Budżet ma kluczowe znaczenie dla grup interesu, ponieważ zasoby finansowe pozwalają im zwiększyć efektywność ich działań lobbygowych³¹. Zakładamy, że organizacje – bez względu na to, czy są to grupy biznesowe, czy inne – które posiadają większy budżet, będą podlegały większej europeizacji. Takie organizacje ulegają też większej profesjonalizacji i mają więcej do zyskania poprzez lobbying na poziomie europejskim. Grupy z większym budżetem mają większe możliwości

29 T. A. Börzel, *When Europeanization Hits Limited Statehood. The Western Balkans as a Test Case for the Transformative Power of Europe*, „KFG Working Papers” 2011, nr 30, s. 3-18.

30 J. Greenwood, *The lobby regulation element of the European Transparency Initiative: Between liberal and deliberative models of democracy*, „Comp Eur Polit” 2012, nr 9, s. 317-343.

31 J. Beyers, B. Kerremans, op. cit., s. 460-481.

finansowe, co może umożliwić im zatrudnienie ekspertów ds. europeizacji, lobbying na szczeblu unijnym oraz organizowanie kampanii na temat polityki europejskiej. Dzięki temu są one w stanie efektywniej zaangażować się w procesy europeizacji. W tym kontekście Binderkrantz i Rasmussen zauważyły, że zasoby organizacyjne są jeszcze bardziej istotne na poziomie UE niż na poziomie krajowym³². Crepez i Hanegraaff również podkreślają problem potencjalnego uprzedzenia w reprezentacji, ze strony dobrze wyposażonych i doświadczonych organizacji, co może już wskazywać na ich status jako liderów i ekspertów³³. Badając kilka europejskich demokracji, zauważają, że skłonność do kontaktów wzrasta, kiedy organizacje interesu dysponują większymi zasobami. W kontekście Europy Środkowo-Wschodniej również mamy dowody na to, iż finanse determinują pozycję organizacji, jeśli chodzi o potencjalny wpływ polityczny³⁴.

H3 Grupy z większym budżetem będą bardziej zeuropeizowane

Kolejna hipoteza na pierwszy rzut oka wydaje się sprzeczna z intuicją. Istnieje jednak kilka przesłanek sugerujących, że fundusze europejskie są istotne, a być może nawet kluczowe dla przetrwania mniejszych organizacji, szczególnie tych wywodzących się z sektora pozarządowego. Ponadto, finansowanie ze strony UE ma tendencję do kierowania środków na rzecz organizacji pozarządowych, które mają większe trudności z organizacją w porównaniu z bardziej zamożnymi podmiotami³⁵. Grupy biznesowe i inne profesjonalne stowarzyszenia, które wydają się szczególnie wpływowe, mogą sobie pozwolić na funkcjonowanie bez funduszy unijnych. Cekik pokazuje, iż fundusze unijne wpływają na przywiązywanie wagi do UE jako instytucji, lecz nie wpływają w żaden sposób na intensyfikację kontaktów z unijnymi instytucjami³⁶. Co więcej, Crepez i Haanegraaf, analizując wnioski

32 A. S. Binderkrantz, A. Rasmussen, *Comparing the domestic and the EU lobbying context: perceived agenda-setting influence in the multi-level system of the European Union*, „Journal of European Public Policy” 2015, nr 22 (4), s. 552-569.

33 M. Crepez, M. Hanegraaff, *The funding of interest groups in the EU: are the rich getting richer?*, „Journal of European Public Policy” 2020, nr 27 (1), 2020, s. 102-121.

34 P. Kaminski, *It Is All About Money! What Drives Interest Groups' Relations with Political Parties in Central and Eastern Europe?*, „Political Studies Review” 2022, nr 21 (2), s. 321-339.

35 R. Sanchez Salgado, op. cit., s. 337-353.

36 A. Cekik, op. cit., s. 1066-1087.

o granty EC, pokazują, że NGO i organizacje z peryferii Europy nie mają większych szans na uzyskanie finansowania³⁷.

H4 *Finansowanie budżetu ze środków unijnych nie będzie miało wpływu na europeizację grup interesu*

3. Dane i operacjonalizacja

Aby badać europeizację grup interesu, można wybrać kilka ścieżek analizy. Po pierwsze, można skupić się na analizie danych lobbingsowych. Europejski Transparency Register pozwala sprawdzić organizacje, które prowadzą działania mające na celu wywarcie wpływu na politykę i proces decyzyjny UE. W przypadku Polski rejestr ten obejmuje 251 organizacji (przedsiębiorstwa oraz grupy przedsiębiorców, organizacje pozarządowe, związki zawodowe), Litwy – 49, a Słowenii – 48. Ta jedna statystyka pokazuje, że tylko największe organizacje decydują się na bezpośredni lobbying w UE. Możemy też zakładać, iż liczby te nie oddają pełnego obrazu, jeśli chodzi o europeizację. Korzystając z danych Comparative Interest Groups Survey (<https://www.cigsurvey.eu/>), zdecydowano się nie wykorzystywać zmiennej dotyczącej bezpośredniego wpływu na instytucje UE, lecz członkostwo w stowarzyszeniach na poziomie UE. Zakładamy, że europeizacja to nie tylko zdolność do bezpośredniego wpływu na organy UE, lecz także zrzeszanie się na poziomie europejskim, które dla wielu organizacji może być bardziej finansowo i profesjonalnie dostępne niż lobbying europejskich instytucji. Projekt CIG badał kilkanaście europejskich demokracji, w których grupom interesu zadawano te same pytania. Stwarza to pokazny element badawczy, a autorzy niniejszej publikacji zdecydowali się na analizę danych z Polski, Litwy oraz Słowenii – jedynych krajów postkomunistycznych. Wyznaczona zmienna zależna jest odpowiedzią na następujące pytanie: *Jednym ze sposobów osiągnięcia celów organizacji jest członkostwo w stowarzyszeniach na poziomie Unii Europejskiej lub na poziomie międzynarodowym. Czy Państwa organizacja jest członkiem takich organizacji?*

Budżet mierzony był pytaniem: *Proszę określić roczny budżet operacyjny Państwa w euro?* Przedstawionych osiem kategorii zostało przekodowanych do trzech. Źródeł budżetu dotyczyło kolejne pyta-

37 M. Crepaz, M. Hanegraaff, op. cit., s. 102-121.

nie: *Organizacje finansują swoją działalność z różnych źródeł. Proszę określić procentowo źródła finansowania z poniższej listy: Opłaty członkowskie (zbiorowe lub indywidualne), darowizny od osób prywatnych, wsparcie instytucjonalne (np. sponsorzy korporacyjni, organizacje charytatywne itd.), wsparcie od instytucji rządowych, wsparcie z Unii Europejskiej (fundusze europejskie itp.), inne źródła (np. online/crowd-funding, usługi dla członków, inwestycje/oszczędności itp.).*

Jeśli chodzi o kontakty z ministrami oraz ministerstwami, to grupom zadano następujące pytanie: *W przeciągu ostatnich 12 miesięcy jak często Państwa organizacja poszukiwała dostępu do następujących instytucji krajowych w celu wpłynięcia na kształt polityk publicznych?*

W przypadku partii politycznych pytanie brzmiało bardzo podobnie: *W przeciągu ostatnich 12 miesięcy jak często Państwa organizacja poszukiwała dostępu do członków, posłów, senatorów lub innych przedstawicieli następujących partii politycznych znajdujących się w parlamencie? Proszę zaznaczyć jedną odpowiedź w każdym rządzie.*

Stworzenie zagregowanej bazy danych pozwoliło na analizę 669 organizacji, z których 47,6% zadeklarowało członkostwo w stowarzyszeniu na poziomie europejskim. Do analizy danych wykorzystano regresję logistyczną. Jest ona specjalnie zaprojektowana do modelowania prawdopodobieństwa wystąpienia jednego z dwóch możliwych wyników (członkostwo w stowarzyszeniu lub jego brak), co czyni ją odpowiednią dla tak ustrukturyzowanych danych.

Długość funkcjonowania, kraje oraz typologia organizacji posłużyły jako zmienne kontrolne.

Tabela 1. Kraje uwzględnione w analizie

	Litwa	Polska	Słowenia
Stowarzyszenia biznesowe (1)	0,22 (80)	0,29 (112)	0,09 (41)
Stowarzyszenia profesjonalne (2)	0,29 (106)	0,05 (18)	0,33 (147)
Związki zawodowe (3)	0,06 (23)	0,03 (14)	0,07 (34)
Grupy tożsamościowe (4)	0,14 (51)	0,10 (39)	0,14 (63)
Grupy walczące o określoną sprawę (5)	0,08 (32)	0,40 (157)	0,08 (35)
Stowarzyszenia rekreacyjne (6)	0,08 (29)	0,03 (10)	0,22 (98)
Stowarzyszenia organizacji publicznych (7)	0,05 (20)	0,05 (20)	0,02 (10)
Pozostałe (8)	0,07 (26)	0,07 (26)	0,02 (10)
	367	397	438

Źródło: Comparative Interest Groups Survey (<https://www.cigsurvey.eu/>).

4. Wyniki

W tabeli poniżej przedstawiono wyniki regresji binarnej. W pierwszym modelu załączono kluczowe zmienne dla weryfikacji wyznaczonych hipotez. W drugim modelu dodano typologie grup interesu, w trzecim – wiek organizacji w funkcji logarytmicznej. W ostatnim modelu sprawdzono wyniki z perspektywy krajów znajdujących się w modelu. Dla lepszej interpretacji przedstawiono również efekty krańcowe z ostatniego, najbardziej kompletnego modelu. Efekty krańcowe wskazują średnią zmianę w prawdopodobieństwie zależnej zmiennej dychotomicznej (tak/nie, 0/1), wynikającą ze zmiany niezależnej zmiennej o jednostkę. W przeciwieństwie do współczynników regresji logistycznej, które są interpretowane w terminach szans, AME można bezpośrednio interpretować jako zmianę prawdopodobieństwa.

Tabela 2. Wyniki regresji binarnej

	Zmienna zależna:			
	Umiejscowienie			
	(1)	(2)	(3)	(4)
Budżet 2	0.563*** (0.204)	0.910*** (0.222)	0.715*** (0.232)	1.089*** (0.254)
Budżet 3	0.661** (0.257)	1.140*** (0.280)	0.712** (0.297)	1.220*** (0.330)
Subsydia	-0.004 (0.003)	-0.003 (0.003)	-0.004 (0.003)	-0.005 (0.003)
Kontakt partie polityczne	0.126 (0.189)	0.258 (0.199)	0.276 (0.207)	0.253 (0.217)
Kontakt ministerstwa	0.661*** (0.187)	0.543*** (0.195)	0.584*** (0.202)	0.485** (0.209)
Stowarzyszenia bi- znesowe	-0.026 (0.236)	-0.089 (0.286)	0.012 (0.296)	0.197 (0.309)

Zmienna zależna:				
Umiejzarnarodowienie				
	(1)	(2)	(3)	(4)
Związki zawodowe		-0.195 (0.437)	-0.351 (0.453)	-0.467 (0.467)
Grupy przyczynowe		-1.123*** (0.287)	-0.942*** (0.297)	-0.396 (0.322)
Stowarzyszenia profes- jonalne		0.688*** (0.248)	0.524** (0.259)	0.521** (0.263)
Grupy tożsamościowe		-0.217 (0.282)	-0.184 (0.294)	-0.117 (0.305)
Wiek			1.835*** (0.319)	1.883*** (0.328)
Polska				1.442*** (0.301)
Słowenia				1.355*** (0.279)
Stała	-0.385*** (0.149)	-0.485** (0.212)	-2.691*** (0.440)	-4.012*** (0.525)
Obserwacje	638	638	634	634
Log Likelihood	-420.920	-400.623	-378.916	-364.393
Akaike Inf. Crit.	855.840	823.247	781.832	756.786

Uwaga:

*p<0.1; **p<0.05; ***p<0.01

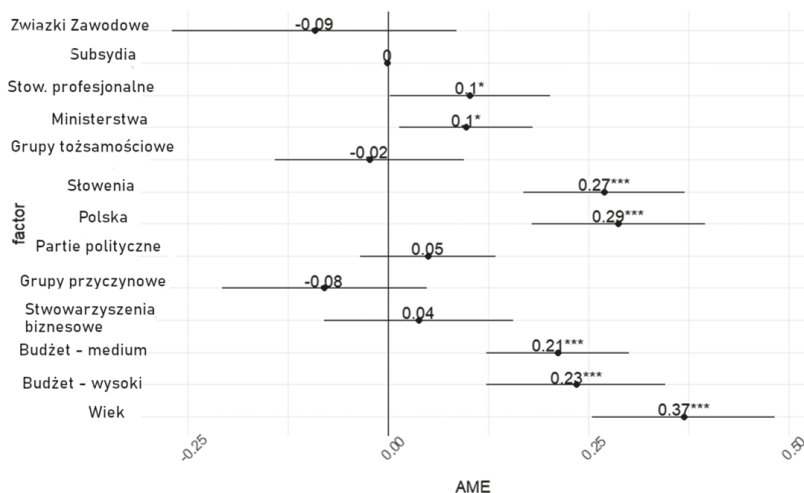
Źródło: opracowanie własne.

Zasobność budżetu ma statystycznie znaczące współczynniki we wszystkich modelach (od 1 do 4). Silnie wspiera to hipotezę, że bogatsze organizacje mają większe prawdopodobieństwo europeizacji. Oznacza to, iż zasoby finansowe odgrywają kluczową rolę w zdolności organizacji do angażowania się na poziomie międzynarodowym, prawdopodobnie ze względu na zwiększoną zdolność do lobbingu,

wpływania na politykę i uczestnictwa w sprawach europejskich. Tym samym, możemy potwierdzić pierwszą hipotezę (H1).

Jeśli chodzi o związki z partiami politycznymi, to współczynniki są pozytywne we wszystkich modelach, ale nie są statystycznie znaczące (istotne pod względem statystycznym). Oczekiwano pozytywnego związku między kontaktem z partiami politycznymi a europeizacją; dowody nie są jednak wystarczająco silne, aby jednoznacznie potwierdzić tę hipotezę (H2a).

Wykres 1. Efekty krańcowe przy zmiennej binarnej – członkostwo w organizacjach europejskich

Źródło: opracowanie własne.

Jeśli chodzi o kontrakty z ministerstwami, to można potwierdzić silny wpływ tej zmiennej. Jest ona statystycznie istotna we wszystkich modelach, sugerując istotny związek między kontaktem z ministrami a europeizacją. Jest to zgodne z hipotezą, że bezpośrednie zaangażowanie z wysoko postawionymi narodowymi postaciami politycznymi jest skorelowane z większym poziomem europeizacji.

Co ciekawe, grupy biznesowe nie są w żaden sposób lepiej zeuropeizowane niż inne typy organizacji. Współczynniki nie są statystycznie znaczące w pierwszych dwóch modelach, co stoi w sprzeczności z przedstawionymi założeniami. Ten wynik sugeruje, że wbrew oczekiwaniom, bycie grupą biznesową nie ma silnego i konsekwentnego pozytywnego efektu na prawdopodobieństwo na poziom europeizacji.

Współczynniki dla unijnego finansowania są ujemne we wszystkich modelach, ale nie są statystycznie znaczące. Sugeruje to, co prawda, istnienie hipotezy, iż dotacje z UE będą miały negatywny wpływ na europeizację, jednak dane nie dostarczają mocnych dowodów na poparcie tego twierdzenia.

Podsumowanie

Wyniki w dużej mierze wspierają ideę, że zasoby finansowe (poprzez większe budżety) i angażowanie się z ministrami z rządów krajowych są znaczącymi predyktorami europeizacji wśród grup interesu. Wbrew założeniem, otrzymywanie dotacji z UE nie odstrasza znacząco grup od europeizacji, a związek grup biznesowych z europeizacją nie jest tak silny, jak przypuszczano. Wpływ kontaktu z partiami politycznymi okazał się pozytywny, ale nie znaczący statystycznie we wszystkich modelach.

Wyniki jednoznacznie wskazują na złożoność czynników wpływających na decyzję i zdolność grupy interesu do zaangażowania na poziomie UE, podkreślając znaczenie zasobów finansowych i powiązań politycznych. Sugerują również zmienność w sposobie, w jaki różne rodzaje grup (np. grupy przyczynowe w porównaniu z grupami zawodowymi) podchodzą do europeizacji, z implikacjami dla zrozumienia dynamiki reprezentacji interesów w UE.

Niniejszy tekst jest efektem prac badawczych w ramach projektu: Filling the Blanks, finansowanego przez Narodowe Centrum Nauki, nr. 2021/41/B/HS5/01455.

Bibliografia

1. Allern E. H., Otjes S., Poguntke T., Hansen V., Marshall D., Saurugger S., *Conceptualizing and measuring party-interest group relationships*, „Party Politics” 2020, nr 27 (6), s. 1254-1267.
2. Beyers J., Kerremans B., *Critical resource dependencies and the Europeanization of domestic interest groups*, „Journal of European Public Policy” 2007, nr 14 (3), s. 460-481.
3. Binderkrantz A. S., Rasmussen A., *Comparing the domestic and the EU lobbying context: perceived agenda-setting influence in the multi-level system of the European Union*, „Journal of European Public Policy” 2015, nr 22 (4), s. 552-569.

4. Börzel T. A., *When Europeanization Hits Limited Statehood. The Western Balkans as a Test Case for the Transformative Power of Europe*, „KFG Working Papers” 2011, nr 30, s. 3-18.
5. Bulmer S., *Theorizing Europeanization*, [w:] *Europeanization*, P. Graziano, M.P. Vink, (red.), London 2008.
6. Cekik A., *Adapting to Europe? Business Interests and Civil Society Groups in Accession Countries*, „West European Politics” 2017, nr 5 (40), s. 1066-1087.
7. Cohen I. L., Arato A., *Civil Society and Political Theory*, Cambridge 1992.
8. Commission of the European Communities, *TOWARDS THE ENLARGED UNION Strategy Paper and Report of the European Commission on the progress towards accession by each of the candidate countries*, Brussels 2002.
9. Crepaz M., Hanegraaff M., *The funding of interest groups in the EU: are the rich getting richer?*, „Journal of European Public Policy” 2020, nr 27 (1), s. 102-121.
10. Czarnecki S., Piotrkowska E., *Interest Groups and Political Parties in Central and Eastern Europe*, „Interest Groups & Advocacy” 2021, nr 10 (4), s. 376-398.
11. De Bruycker I., *Framing and advocacy: A research agenda for interest group studies*, „Journal of European Public Policy” 2016, nr 24 (5), s. 775-787.
12. Dür A., Mateo G., *The Europeanization of interest groups: Group type, resources and policy area*, „European Union Politics” 2014, nr 15 (4), s. 572-594.
13. Featherstone K., Radaelli C. M., *The Politics of Europeanization*, Oxford 2003.
14. Flockhart T., *Europeanization or EU-ization? The Transfer of European Norms across Time and Space*, „Journal of Common Market Studies” 2010, nr 48 (4), s. 787-810.
15. Greenwood J., *The lobby regulation element of the European Transparency Initiative: Between liberal and deliberative models of democracy*, „Comp Eur Polit” 2012, nr 9, s. 317-343.
16. Howard M. D., *The Weakness of Civil Society in Post-Communist Europe*, Cambridge 2003.
17. Hussein K., *Conclusion: The National Co-ordination of EU Policy: Confronting the Challenge*, [w:] *The National Co-ordination of EU Policy: The Domestic Level*, K. Hussein Kassim, G. Peters, V. Wright (red.), Oxford 2000.
18. Kamiński P., *Filling the blanks. Political parties, interest groups, and representation of civil society*, [w:] *Exploring Organized Interests in Post-Communist Policy-Making*, M. Dobbins, R. Riedel (red.), London 2021.
19. Kaminski P., *It Is All About Money! What Drives Interest Groups' Relations with Political Parties in Central and Eastern Europe?*, „Political Studies Review” 2022, nr 21 (2), s. 321-339.
20. Kanol D., *Europeanization of domestic interest groups*, „Interest Groups & Advocacy” 2016, nr 5, s. 165-171.
21. Klüver H., *Measuring interest group influence using quantitative text analysis*, „European Union Politics” 2009, nr 10 (4), s. 535-549.
22. Ladrech R., *Europeanization and Political Parties: Towards a Framework for Analysis*, „Party Politics” 2002, nr 8 (4), s. 17.
23. Makowski G., *Rozwój sektora organizacji pozarządowych w Polsce po 1989 r.*, „Obywatelstwo i Społeczeństwo Obywatelskie w Polsce” 2015, nr 4 (44), s. 57-85.
24. Otjes S., Rasmussen A., *The Collaboration Between Interest Groups and Political Parties in Multi-party Democracies: Party System Dynamics and the Effect of Power and Ideology*, „Party Politics” 2017, nr 23 (2), s. 96-109.

25. Pérez-Solórzano Borragán N., *EU Accession and Interest Politics in Central and Eastern Europe*, „Perspectives on European Politics and Society” 2004, nr 5 (2), s. 243-272.
26. Potluka O., Špaček M., Remr J., *Non-governmental Organizations as Partners: Obstacles in the EU Cohesion Policy?*, „Ekonomický časopis” 2017, nr 65, s. 715-736.
27. Radelli C. M., *Policy transfer in the European Union*, „Governance” 2000, nr 13 (1), s. 25-43.
28. Riedel R., Riedel R., *Europeizacja – koncepcje i agenda badawcza*, [w:] *Europeizacja – mechanizmy, wymiary, efekty*, R. Riedel, A. Paczeński (red.), Oslo-Toruń-Wrocław 2010.
29. Sanchez Salgado R., *Rebalancing EU Interest Representation? Associative Democracy and EU Funding of Civil Society Organizations*, „Journal of Common Market Studies” 2014, nr 2 (52), s. 337-353.
30. Tresch A., Fischer M., *In search of political influence: Outside lobbying behaviour and media coverage of social movements, interest groups and political parties in six Western European countries*, „International Political Science Review” 2015, nr 36 (4), s. 355-372.
31. Wedel J. R., *Collision and collusion: The strange case of Western aid to Eastern Europe*, New York 2018.